

فصلنامه علمی - پژوهشی سیاست‌گذاری عمومی، دوره ۳، شماره ۲، تابستان ۱۳۹۶، صفحات ۲۱۶-۱۹۳

بررسی تطبیقی عملکرد دولت‌های هشتم و نهم در جمهوری اسلامی ایران با تأکید بر سیاست‌گذاری منابع آبی؛ مطالعه موردی: بحران منابع آب در استان اصفهان

مجید وحید^۱

استادیار علوم سیاسی دانشگاه تهران

سعید اخوان

دانشجوی دکتری سیاست‌گذاری عمومی دانشگاه تهران

(تاریخ دریافت: ۹۶/۳/۱۱ - تاریخ پذیرش: ۹۶/۴/۲۷)

چکیده

مشکلات زیست‌محیطی نقشی اساسی را در حوزه مطالعات سیاست‌گذاری ایفا نموده‌اند و در بین این مشکلات، کمیابی منابع آبی و بحران آب، اهمیت خاصی پیدا نموده است؛ چنانچه به باور بسیاری از پژوهشگران، در آینده جنگ بر سر منابع آبی اجتناب‌ناپذیر خواهد بود. بر این اساس، مقاله حاضر بر آن است تا به بررسی عملکرد دو دولت مختلف در جمهوری اسلامی ایران در راستای سیاست‌گذاری منابع آبی در استان اصفهان بپردازد. شیوه جمع‌آوری داده‌ها در این پژوهش عمدتاً مبتنی بر تحلیل مصوباتی بوده که از سوی دولت‌های هشتم و نهم به تصویب رسیده است و البته در مواردی نیز مصاحبه با نخبگان صورت پذیرفته است. نتایج پژوهش حاکی از آن است که شباهت‌های انکارناپذیری بین سیاست‌های اتخاذ شده در این زمینه از سوی این دو دولت وجود داشته و مهم‌ترین تفاوت نیز این بوده است که در دولت نهم روند سدسازی و برداشت بی‌رویه آب در استان بالادست رودخانه زاینده‌رود انجام گرفت، حال آن که در دولت هشتم، مجموعه سیاست‌های مدونی در زمینه سیاست‌گذاری منابع آبی صورت پذیرفت.

واژگان کلیدی: سیاست‌های آبی، بحران آب، مدیریت منابع آبی، حوضه آبریز زاینده‌رود، عملکرد دولت

^۱ (نویسنده مسئول) - Email: mvahid@ut.ac.ir

۱- مقدمه

امروزه مسایل و مشکلات زیست‌محیطی از چنان گستردگی و پیچیدگی برخوردار گردیده‌اند که به ندرت می‌توان کشوری را یافت که درگیر یک یا چند موضوع زیست‌محیطی نباشد. در بین دغدغه‌های زیست‌محیطی که ذهن بسیاری از قانون‌گذاران و سیاستگذاران را به خود مشغول نموده است، بحث کمبود منابع آبی و به دنبال آن مدیریت این گونه منابع از اهمیت و جایگاه خاصی برخوردار گردیده است؛ به طوری که بسیاری از پژوهشگران، جنگ بر سر منابع آبی را در دوره‌های آینده، امری اجتناب‌ناپذیر می‌دانند.

بدون شک، در بین مناطق و نقاط مختلف در دنیا، منطقه آسیای جنوب غربی و در بین کشورهایی که در این منطقه واقع شده‌اند، کشور ما، ایران، نیز با کمبود منابع آبی و بحران آب روبه‌رو گردیده است. از آنجا که عملکرد دولت به مثابه کنشگری که مسئولیت و مدیریت منابع آبی را بر عهده دارد، همواره می‌تواند در این زمینه مورد نقد و بررسی قرار گیرد. هدف از پژوهش حاضر نیز بررسی تطبیقی و مقایسه‌ای عملکرد دو دولت مختلف در نظام جمهوری اسلامی ایران بعد از انقلاب اسلامی است. در واقع، در این پژوهش، با مفروض قراردادن این نکته که دولت‌های هشتم و نهم در بسیاری از زمینه‌ها و مسایل از قبیل موضوعات مربوط به سیاست خارجی و داخلی، مسایل فرهنگی، اقتصادی، اجتماعی و... با یکدیگر اختلاف نظرهای عمیق و جدی داشتند، سعی گردیده است که به این پرسش پاسخ داده شود که آیا در زمینه مسایل و مشکلات زیست‌محیطی نیز بین این دو دولت می‌توان شاهد اختلافات بنیادین بود؟ یا اینکه اساساً رفتار و عملکرد دولت‌های هشتم و نهم در این زمینه تا حد بسیار زیادی با هم مشابه و یکسان بوده است؟

با وجود این امر و با توجه به گستره مسایل و مشکلات زیست‌محیطی، پژوهش حاضر به لحاظ موضوعی، بر مسئله کمبود منابع آبی و مدیریت این دست از منابع متمرکز شده و به لحاظ مکانی نیز استان اصفهان به عنوان نقطه تمرکز مکانی و مطالعه موردی انتخاب گردیده است.^۱

تا آنجا که به روش جمع‌آوری داده‌ها مربوط می‌گردد، می‌توان این گونه اظهار داشت که برای بررسی عملکرد دولت‌های هشتم و نهم در درجه اول مصوبات هیأت دولت در زمینه مسایل مرتبط با مدیریت منابع آب در استان اصفهان مورد استفاده قرار گرفته است و در درجه

^۱- از آنجا که این پژوهش، به بررسی تطبیقی و مقایسه‌ای دولت‌های هشتم و نهم پرداخته است، از لحاظ زمانی نیز یک دوره ۸ ساله یعنی از سال ۱۳۸۰ تا ۱۳۸۸، مورد تمرکز و توجه قرار گرفته است.

بعد، مصاحبه با نخبگان و خبرگان^۱ متخصص در این زمینه به عنوان یکی از شیوه‌های جمع‌آوری داده‌ها مورد استفاده واقع شده است.

پیش از آن که بخواهیم عملکرد دولت‌های هشتم و نهم را در زمینه سیاستگذاری منابع آبی در استان اصفهان و مدیریت این گونه منابع مورد بحث و بررسی و تجزیه و تحلیل قرار دهیم، ذکر این نکته ضروری است که از ابتدای جمهوری اسلامی تاکنون، دو سیاست کلان از سوی سیاستگذاران در حوزه منابع آبی صورت پذیرفته است که نتیجه این سیاست‌ها پیدایش بحران آب در کشور گردیده است:

۱- سیاست پرداخت یارانه به حامل‌های انرژی در راستای پمپاژ نمودن آب از منابع آب

زیرزمینی

۲- سیاست توسعه آبیاری تحت فشار با نیت صرفه‌جویی در میزان مصرف آب

اتخاذ این سیاست‌ها موجب برداشت بیش از حد مجاز و استاندارد آب از منابع آب زیرزمینی می‌گردد که این امر به دنبال خود، تخلیه آبخوان‌ها و نابودی کمی و کیفی آن‌ها و نیز کاهش میزان آبدهی رودخانه‌ها و منابع آب سطحی را در پی خواهد داشت.

در واقع، دولت‌های مختلف از ابتدای جمهوری اسلامی تا به امروز از یک سو با پرداخت یارانه، کشاورزان را تشویق می‌نموده‌اند تا به برداشت بیش از حد آب از منابع آب زیرزمینی اقدام نمایند و از سوی دیگر، با نیت صرفه‌جویی در میزان مصرف آب، بارگذاری بیش از حد بر روی منابع آبی کشور را باعث گردیده‌اند.

۲- چارچوب نظری

به طور کلی از آنجا که یکی از مهم‌ترین مفاهیم در این پژوهش بحث بحران آب می‌باشد، پارادایم توسعه پایدار می‌تواند تبیین‌کننده‌ی تمامی مسایل و مشکلات زیست محیطی به طور کلی و مسایل و موضوعات مربوط به کمبود و بحران منابع آبی به‌طور ویژه در بالاترین سطح تحلیل سیاستی و معرفت‌شناختی باشد. با این حال به‌رغم اینکه فهم ما نسبت به مسائل مرتبط با منابع آب در سال‌های اخیر افزایش پیدا کرده است، به باور برخی از پژوهشگران قدرت و توانایی ما نسبت به ارتقا و بهبود فرآیند تصمیم‌سازی در این زمینه هنوز محدود است (Kotir *et al*, 2017:106 & pahl-Wostel *et al*, 2013: 341).

با در نظر گرفتن مفاهیم بنیادین پارادایم توسعه پایدار، هرگونه فعالیت انسانی باید تمامی ملاحظات مرتبط با اکولوژی و محیط زیست را مدنظر قرار دهد و رعایت نماید و در این

^۱- لازم به ذکر است اکثر افرادی که با آن‌ها مصاحبه به عمل آمد، کارشناسان سازمان آب منطقه اصفهان و کارشناسان استانداری اصفهان بودند که تمایل نداشتند نامی از آن‌ها در پژوهش حاضر مطرح گردد.

زمینه فعالیت‌های اقتصادی به دلیل آن که غالباً به دنبال استفاده بیش از حد از منابع طبیعی - از جمله منابع آبی - هستند، در نتیجه استفاده نادرست از این گونه منابع و تسلط بر آن‌ها پدیده‌ای مخرب محسوب می‌گردد که در واقع در مغایرت با اصول و مفاهیم بنیادین توسعه پایدار می‌باشد.

از سوی دیگر هدف اصلی توسعه پایدار برقراری و ایجاد نوعی همگرایی و یکپارچگی بین سه حوزه فعالیت‌های اقتصادی، اجتماعی و زیست محیطی است؛ به گونه‌ای که هیچ گونه خسارتی به ظرفیت‌ها و قابلیت‌های منابع طبیعی و منابع آبی برای نسل‌های آینده پدیدار نگردد (OECD, 2011: 11). حال با توجه به کمبود منابع آبی برای نسل‌های آینده می‌توان این گونه نتیجه‌گیری نمود که مدیریت بحران آب را می‌توان در سایه‌ی مفهوم وسیع‌تری همچون توسعه پایدار تبیین نمود و این همان نکته ایست که تحت عنوان عدالت بین نسلی مطرح می‌گردد (UNDP, 1994: 28). از این رو و در واقع، توسعه پایدار ارائه دهنده‌ی شیوه‌ی نوینی از توسعه است که بر مبنای آن، ارتقا، تامین و بهبود رفاه نسل حاضر نباید به هزینه‌ی نادیده گرفتن و حتی کاهش رفاه نسل آینده تامین گردد. بدون تردید، از آنجا که وجود منابع آبی کافی و فراوان نقشی اساسی و حیاتی را در تامین رفاه نسل‌های مختلف بشر تامین می‌نماید، می‌توان سیاستگذاری در زمینه‌ی منابع آبی و مدیریت این دست از منابع را در راستای چارچوب توسعه پایدار تبیین نمود.

در نهایت با مراجعه به نظر یکی از پژوهشگران در این زمینه، تمامی اصولی که در توسعه پایدار مطرح می‌شود به نوعی با مفهوم بحران آب در ارتباط هستند. به بیان دیگر، اگر شش اصلی که از دیدگاه این پژوهشگر در توسعه پایدار مطرح می‌گردد، رعایت شوند؛ بحران منابع آبی هیچگاه به وقوع نخواهد پیوست و این اصول عبارتند از: ۱- همگرایی بین مسائل اقتصادی و زیست محیطی ۲- تعهد بین نسلی ۳- عدالت اجتماعی ۴- حفاظت از محیط زیست ۵- کیفیت زندگی و ۶- مشارکت (Jacobs, 1995: 147).

۳- فضای حاکم بر سیاستگذاری زیست محیطی با تأکید بر مدیریت منابع

آبی در استان اصفهان در دولت هشتم

با پایان یافتن فعالیت اجرایی دولت هفتم و برگزاری هشتمین دوره انتخابات ریاست جمهوری، آقای سید محمد خاتمی موفق گردید برای دومین بار به عنوان رئیس جمهور ایران، ریاست قوه اجرایی کشور را در دست بگیرد (<http://www.moi.ir>).

با این حال، نه در شعارهای تبلیغاتی و انتخاباتی مطرح شده از سوی آقای خاتمی و نه در شعارهای تبلیغاتی و انتخاباتی از سوی مهم‌ترین رقیب ایشان، یعنی آقای احمد توکلی،

هیچ‌کدام از این دو نامزد انتخابات ریاست جمهوری، موضوع «محیط زیست» را به مثابه یک مشکل و مسئله سیاستی مهم که باید در دستور کار اقدام و تقویم اجرایی دولتشان قرار بگیرد، مطرح نمودند و مورد توجه قرار ندادند.

با در نظر گرفتن چنین فضایی که بر نحوه به قدرت رسیدن دولت هشتم در شرایط سیاسی - اجتماعی آن روز حاکم بوده است، این بخش از مقاله پیش‌رو بر آن است تا با بررسی تحلیلی اقداماتی که این دولت در زمینه سیاست‌گذاری و مدیریت منابع آبی در استان اصفهان انجام داده است، سیاست‌های اتخاذ شده از سوی این کنشگر را در این راستا مورد مطالعه، بررسی و ارزیابی قرار دهد و از این رهگذر، فضای حاکم بر سیاست‌گذاری را در این بازه زمانی به تصویر بکشد.

در بررسی مجموعه اقداماتی که از سوی دولت هشتم در راستای سیاست‌گذاری و مدیریت منابع آب صورت پذیرفت، با دو مجموعه یا گروه از مصوبات روبه‌رو می‌شویم. دسته نخست، آن گروه و مجموعه مصوبه‌هایی را به تصویر می‌کشد که طی آن مسئله مدیریت منابع آبی در استان اصفهان مورد تأکید و مذاقه قرار گرفته است؛ حال آن که در گروه دوم، با مجموعه مصوبه‌هایی روبه‌رو می‌گردیم که بر این مسئله تأکید ورزیده‌اند که در واقع یک سری سیاست‌های کلان در سطح ملی باید وضع و اتخاذ شوند تا از رهگذر این گونه سیاست‌ها، مسایل و مشکلات یک منطقه خاص مانند استان اصفهان نیز به نوبه خود حل و فصل گردند. نکته مهم در تبیین رفتار دولت هشتم در این راستا آن است که مجموعه مصوبات اتخاذ شده از سوی این کنشگر در ارتباط با گروه دوم بسیار وسیع و چشمگیرتر از گروه اول است.

برای مثال در تبیین آن دسته از مصوباتی که با تأکید بر مسئله مدیریت منابع آبی در استان اصفهان صورت پذیرفت، می‌توان به مقرره‌ای اشاره نمود که در سال ۱۳۸۲، به تصویب هیأت وزیران وقت رسید که بر اساس آن، مبلغ پنج میلیارد ریال جهت اجرای پروژه‌های آبرسانی به شهرهای سمیرم^۱ و شهرضا^۲ به شرکت آب منطقه‌ای اصفهان تخصیص یافت (مقرره شماره ۲۲۲۸). به هر حال، میزان مبلغ تخصیص یافته از سوی دولت به مناطقی در استان اصفهان که برای مدت زمان مدیدی با مشکل کمبود منابع آبی مواجه بوده‌اند، حکایت از این واقعیت دارد که به هر تقدیر، دولت به مسایل و مشکلات شهرها، بخش‌ها و شهرستان‌های واقع در استان اصفهان نیز توجه داشته است و تمامی تمرکز و توجه خویش را به مسایل خود کلان‌شهر اصفهان محدود نساخته است.

^۱ - شهر سمیرم در جنوب استان اصفهان قرار گرفته است و در واقع مرز بین استان کهگیلویه و بویراحمد و استان اصفهان محسوب می‌گردد.

^۲ - شهرضا در حدود ۸۰ کیلومتری جنوب شهر اصفهان و در واقع در جنوب غربی این استان واقع گردیده است.

در همین رابطه، یکی از مصوبه‌های دیگری که در این دوران از سوی هیأت وزیران دولت هشتم به تصویب رسید، مصوبه‌ای بود که طی آن تأمین اعتبار و اختصاص مبلغ ۳ میلیارد ریال به منظور تکمیل طرح آبرسانی به روستاهای بخش جرقویه به شرکت آب و فاضلاب روستایی استان اصفهان صورت پذیرفت (مقرره شماره ۲۴۹۵۴). این مصوبه که بنا به پیشنهاد وزارت نیرو و با تأیید سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی کشور، مورد تصویب هیأت دولت وقت قرار گرفت، نشانگر توجه دولت هشتم به مسایل و مشکلات مناطق کمتر توسعه‌یافته و غیر برخوردار در استان اصفهان بوده است و این روندی بوده است که در دولت هفتم نیز وجود داشته است و به بیان دیگر، بیانگر تداوم سیاستگذاری در راستای حمایت از مسایل و مشکلات مناطق کمتر توسعه‌یافته در استان اصفهان بوده است. در همین راستا، یعنی در ارتباط با توجه دولت هشتم به مسایل و مشکلات شهرها، شهرستان‌ها و بخش‌های مختلف در استان اصفهان، مبلغ چهار میلیارد و پانصد میلیون ریال به منظور نوسازی و اصلاح شبکه توزیع آب شهر کاشان به شرکت آب و فاضلاب این شهر اختصاص یافت^۱ (مقرره شماره ۲۵۱۵۷). در واقع، به تصویب رسیدن این مصوبه نیز نشانگر توجه دولت هشتم به مسایل مرتبط با مدیریت منابع آبی در شهرهای استان اصفهان بوده است.

یکی دیگر از اقدامات دولت هشتم در زمینه سیاستگذاری و مدیریت منابع آب، تدوین اساسنامه شرکت‌هایی بود که به نوعی با بحث مدیریت منابع آبی سر و کار داشتند. برای مثال، اساسنامه شرکت‌های سهامی آب منطقه‌ای اکثر استان‌های کشورمان از سوی دولت هشتم مورد تصویب قرار گرفت که در این زمینه، اساسنامه شرکت سهامی آب منطقه‌ای استان اصفهان نیز در همین دوران به تصویب رسید (مقرره شماره ۲۲۳۱۲)^۲.

با توجه به ویژگی تفصیلی و مفصل‌بودن اساسنامه شرکت‌های سهامی آب منطقه‌ای، تصویب این گونه مقرره‌ها و مصوبات از سوی سیاستگذاران وقت را باید از جمله اقدامات مهم و مؤثر از سوی دولت هشتم در راستای سیاستگذاری و مدیریت منابع آب در سطح ملی و در کل کشور دانست؛ به طوری که تدوین سیاست‌ها و صورت‌بندی مسایل مرتبط با مدیریت منابع آب، در تدوین این گونه اساسنامه‌ها به طور کامل مورد ملاحظه قرار گرفته است. یکی دیگر از مصوباتی که در این دوران از سوی دولت هشتم به تصویب رسید، بحث اختلاف شرکتی تحت عنوان شرکت فرابتن با سازمان آب منطقه‌ای اصفهان در ارتباط با

۱ - این مصوبه که بنا به پیشنهاد وزارت نیرو و با تأیید سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی کشور و به استناد ماده (۵۵) قانون محاسبات عمومی کشور به تصویب رسید، مبلغ فوق را از محل اعتبارات هزینه‌های پیش‌بینی نشده سرمایه‌ای قانون بودجه سال ۱۳۸۳ کل کشور و به منظور نوسازی و اصلاح شبکه توزیع آب شهر کاشان در اختیار شرکت آب و فاضلاب کاشان قرار دارد تا پس از مبادله موافقت‌نامه با سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی کشور برابر مقررات و قوانین مربوط هزینه شود.

۲ - لازم به ذکر است که اساسنامه شرکت‌های سهامی آب منطقه‌ای در چهار فصل تدوین گردیده است که فصل اول به کلیات و سرمایه شرکت‌ها اختصاص یافته است. در فصل دوم، موضوع فعالیت‌ها و وظایف شرکت مطرح گردیده است. فصل سوم به ارکان شرکت اختصاص یافته است و در نهایت در فصل چهارم صورت‌های مالی شرکت تبیین گردیده است.

موضوع پروژه نیروگاه آبی کوه‌رنگ بود که این اختلاف بنا به تصمیم نماینده ویژه رئیس جمهور جهت داوری به شورای عالی فنی سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی کشور ارجاع داده شد (مقرره شماره ۲۳۳۲۰).

مورد تصویب قرارگرفتن این مصوبه خود نشانگر آن است که از سوی سیاستگذاران وقت، مسایل خاص فنی مرتبط با مدیریت منابع آب کشور به شکل فنی - تخصصی و به صورت کارشناسانه، مورد پیگیری قرار گرفته است و توجه خاص به شورای عالی فنی سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی کشور، به عنوان نهادی که در این راستا از تخصص لازم برخوردار است، گواهی بر این ادعا می‌باشد (مصاحبه با کارشناسان سازمان آب منطقه‌ای اصفهان).

از دیگر مصوبات مهم دولت هشتم، تدوین آیین‌نامه تشکیل شورای حفاظت کیفی رودخانه زاینده‌رود بود. این آیین‌نامه بنا به پیشنهاد مشترک وزارت مسکن و شهرسازی، وزارت کشور و سازمان حفاظت محیط زیست و به استناد اصل ۱۳۸ قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران به تصویب رسید (مقرره شماره ۲۵۱۹۸).

در واقع، به منظور هماهنگی در جلوگیری از آلودگی و تخریب و در راستای ارتقای مدیریت و کیفیت آب رودخانه زاینده‌رود، «شورای حفاظت کیفی رودخانه زاینده‌رود»^۱ در دو استان اصفهان و چهارمحال و بختیاری تشکیل گردید. آیین‌نامه مذکور در ۶ ماده، تدوین گردیده است که ماده شماره ۳ از این آیین‌نامه به صراحت وظایف شورا را تبیین می‌نماید که این وظایف عبارتند از:

الف) هماهنگی در تنظیم ضوابط حریم زیست‌محیطی رودخانه با توجه به حفظ رودخانه زاینده‌رود

ب) هماهنگی در تنظیم سیاست‌ها و پیگیری اعمال مقررات انضباطی جهت جلوگیری از آلوده‌شدن رودخانه به ویژه در خصوص شیوه تخلیه پساب‌های کشاورزی، صنعتی، شهری و انطباق آن با استانداردهای ملی

ج) نظارت عالی بر ارزیابی زیست‌محیطی طرح‌های توسعه‌ای در حوزه زاینده‌رود و پیگیری اعمال ضوابط زیست‌محیطی بر آن‌ها.

تدوین این آیین‌نامه نشانگر آن است که افزون بر یک دهه گذشته، سیاستگذاران وقت به این نتیجه و جمع‌بندی کلی رسیده بودند که اگر یک سری اقدامات پیشگیرانه در مورد رودخانه زاینده‌رود به منصفه ظهور ننشیند، حیات این رودخانه و کیفیت آن به همراه میزان آب

^۱ - اعضای شورای حفاظت کیفی رودخانه زاینده‌رود عبارتند از: ۱- استاندار (رئیس شورا) ۲- معاون عمرانی استاندار (نایب رئیس شورا) ۳- مدیر کل حفاظت محیط زیست (دبیر شورا) ۴- رئیس سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی استان ۵- مدیرعامل آب منطقه‌ای استان ۶- رئیس سازمان جهاد کشاورزی استان ۷- رئیس سازمان صنایع و معادن استان ۸- مدیرعامل شرکت آب و فاضلاب استان ۹- رئیس سازمان گردشگری و میراث فرهنگی استان.

در معرض نابودی جدی قرار خواهد گرفت و این مشکل و معضل و مسئله‌ای است که متأسفانه امروزه و در حال حاضر رودخانه زاینده‌رود با آن درگیر و در حال دست و پنجه نرم کردن است. با این حال، یک نکته بسیار مهم که در تدوین این مصوبه افزون بر وظایف شورای حفاظت کیفی رودخانه زاینده‌رود وجود دارد، این است که باید همگرایی، همسویی، همکاری و هماهنگی کامل بین استان اصفهان و چهارمحال و بختیاری پدید آید تا از این رهگذر، این شورا بتواند وظایف خود را به طور صحیح، علمی، کامل و به درستی هر چه تمام‌تر به انجام برساند؛ چنانچه در ماده ۶ این آیین‌نامه به صراحت به این نکته و مسئله اشاره گردیده است که مصوبات شورای حفاظت کیفی رودخانه زاینده‌رود که با رعایت چهارچوب وظایف قانونی و مصوب دستگاه‌های اجرایی تدوین می‌شود، پس از تأیید سازمان حفاظت محیط زیست برای تمامی واحدهای دولتی و غیر دولتی استان‌های اصفهان و چهارمحال و بختیاری لازم‌الاجرا می‌گردد.

تغییر دستگاه اجرایی طرح‌های آبرسانی به شهرها از دیگر مصوبات دولت هشتم بود که طی آن شهرهایی که شاخص بهره‌مندی آنان از آب شرب، از متوسط شاخص بهره‌مندی از آب شرب با کیفیت استاندارد شهری کشور پایین‌تر بود، از اولویت برخوردار گردیدند (مقرره شماره ۲۶۶۲۰).

در این زمینه، دستگاه اجرایی طرح‌های آبرسانی از وزارت نیرو به برخی از شرکت‌های آب منطقه‌ای در اکثر استان‌ها واگذار گردید که از بین این ۳۶ طرح مذکور، دو طرح ذیل عنوان «تکمیل آبرسانی به شهر مبارکه» و «تکمیل آبرسانی به شهرکرد» از وزارت نیرو به شرکت آب منطقه‌ای اصفهان واگذار گردید که میزان اعتبار تخصیص یافته به طرح اول ۷۰۰۰ میلیارد ریال بود؛ در حالی که اعتبار تخصیص یافته به طرح دوم ۵۰۰۰ میلیارد ریال بود.

از مصوبه فوق دست کم دو نکته قابل استنتاج است: اول اینکه، این اقدام دولت هشتم را باید در راستای تقویت جایگاه و موقعیت شرکت‌های آب منطقه‌ای در اکثر استان‌های مهم کشور دانست؛ چرا که سیاست دولت وقت بر این قرار گرفته بود که به این نهاد مهم و تأثیرگذار در راستای مدیریت منابع آبی کشور اعتبار و قدرت ببخشد.

دوم آن که مصوبه فوق نشانگر یکی بودن شرکت آب منطقه‌ای در دو استان اصفهان و استان چهارمحال و بختیاری بوده است؛ چرا که بحث تکمیل آبرسانی به شهرکرد نیز زیر نظر شرکت آب منطقه‌ای اصفهان صورت می‌پذیرفته است؛ حال آن که در دولت نهم، شرکت آب منطقه‌ای در استان چهارمحال و بختیاری از شرکت آب منطقه‌ای اصفهان مجزا گردید و در واقع، مدیریت یکپارچه حوضه آبریز زاینده‌رود تغییر پیدا نمود.

محور دیگر اقدامات دولت هشتم را در زمینه مدیریت و سیاستگذاری منابع آبی، باید آن دسته از مصوباتی برشمرد که بر تدوین یک سری سیاست‌های کلان در سطح ملی و اتخاذ چنین سیاست‌هایی تأکید ورزیده‌اند تا از رهگذر این‌گونه سیاست‌ها، مسایل و مشکلات یک منطقه خاص مانند استان اصفهان نیز به نوبه خود حل و فصل گردند.

یکی از مصوبات مهمی که در این دوران به تصویب دولت هشتم رسید، تدوین پیشنهادهای ارائه شده از سوی وزارت نیرو در خصوص سیاست‌های کلان و کلی بخش آب در کشور بود. این مصوبه مشتمل بر ۱۴ بند است که نشانگر توجه سیاستگذاران وقت به بحث مدیریت علمی منابع آبی بوده است (مقرره شماره ۱۱۲۲۶۴). بر اساس این مصوبه، وزارت نیرو مکلف گردیده است تا راهبردهای مدیریت منابع آب کشور و همچنین الگوی مصرف آب را در اسرع وقت تدوین نماید و سپس این راهبردها را جهت ایجاد هماهنگی‌های لازم به بخش‌های مختلف ذیربط ارائه نماید.

افزون بر این، تخصیص منابع آب باید بر اساس طرح آمایش سرزمین و نیز توزیع بهینه جمعیت و اشتغال از سوی وزارت نیرو، تصویب و ابلاغ گردد. همچنین، تدوین طرح جامع آب کشور، مطالعات جمعیتی طرح‌های توسعه‌ای و عمرانی با تأکید بر مسئله کمبود آب، ظرفیت‌های آبی موجود در هر منطقه با توجه به طرح جامع آب کشور، توجه ویژه به طرح‌های آبخوانداری و آبخیزداری با رعایت طرح جامع از سوی دستگاه‌های مختلف تهیه‌کننده در طرح‌های توسعه‌ای و عمرانی مرتبط، تعیین توسعه جدید شهرها و نیز آبرسانی به مناطق مرتفع با توجه به ظرفیت‌های آبی موجود مناطق مورد نظر، توجه به زمین‌هایی با کاربری تأسیسات شهری که از سوی شرکت‌های آب و فاضلاب اعلام می‌گردد، به هنگام طرح‌های تفصیلی این‌گونه زمین‌ها و همچنین توجه به به امکانات موجود تأمین آب و سایر تأسیسات شهری در افزایش تراکم‌های منطقه‌ای در شهرها از جمله مسایل و موضوعاتی بود که وزارت نیرو مکلف به انجام آن‌ها گردید. علاوه بر این، بر اساس مصوبه مذکور، وزارت نیرو موظف گردیده است تا از آلودگی آب‌های زیرزمینی جلوگیری به عمل آورد و همچنین تدابیری اتخاذ نماید تا از فناوری‌های رایج و متداول در خصوص بازیافت آب‌های مصرف‌شده و یا هرزآب‌ها ضمن بهره‌مندی از تجارب سایر کشورها - به ویژه کشورهای توسعه‌یافته - در این زمینه استفاده و بهره‌برداری بهینه به عمل آید. در واقع، مطابق با این مصوبه، وزارت نیرو مکلف گردیده است که در هنگام اتخاذ تصمیم در خصوص افزایش تراکم‌های منطقه‌ای در شهرها به امکانات موجود تأمین آب و سایر تأسیسات شهری توجه نماید.

یکی از مهم‌ترین اقدامات صورت‌پذیرفته از سوی دولت هشتم را باید مشخص شدن و تعیین اعضای شورای عالی آب و تعیین کمیته تخصصی آب به عنوان بازوی فنی شورای عالی

آب برشمرد. در واقع، شورای عالی آب به منظور هماهنگی در سیاستگذاری در زمینه تأمین، توزیع و مصرف آب کشور بر اساس ماده ۱۰ قانون تشکیل وزارت جهاد کشاورزی در سال ۱۳۷۹ به تصویب مجلس شورای اسلامی وقت رسید و در سال ۱۳۸۱ تشکیل گردید^۱ (مقرره شماره ۱۱۰۰۹۱).

از تشکیل شورای مذکور می‌توان به چند نکته قابل ملاحظه و در خور توجه دست یافت:

۱- اولاً، ترکیب اعضای شورای عالی آب نشان از آن دارد که باید بین دستگاه‌ها و وزارتخانه‌ها و سازمان‌های مختلف دست کم نوعی از همگرایی و همسویی در تصمیم‌گیری وجود داشته باشد تا بتوان به سیاستگذاری صحیح و مدیریت علمی در زمینه منابع آبی دست پیدا نمود.

۲- ثانیاً، در اولین اجلاس شورای عالی آب که با حضور ریاست جمهور وقت و با شرکت برخی از اعضای اصلی و نمایندگان سایر اعضاء و همچنین تعدادی از کارشناسان و مدیران دستگاه‌های عضو شورا برگزار گردید، از سوی ریاست عالی شورای مذکور (رئیس جمهور)، نکات قابل ملاحظه‌ای مطرح گردید که در واقع یکی از این نکات به جهانی‌بودن مسئله آب و بحران آفرین‌بودن این موضوع برای نسل بشر در آینده‌ای نه چندان دور و همچنین بحث محیط زیست اشاره دارد. اذعان به این نکته از سوی بالاترین مقام اجرایی کشور آن هم در ابتدای دهه‌ای که هنوز بحث بحران آب به وخامت اوضاع فعلی خود نبود، حکایت از این واقعیت دارد که دست کم در ذهن سیاستگذاران آن دوران، این موضوع در دستور کار و اولویت، جهت اقدام سیاستی قرار داشته است. اما با این حال، نکته‌ای که از این مسئله هم مهم‌تر است این است که ریاست جمهور وقت ضمن اشاره به این نکته که تشکیل شورای عالی آب از اهمیت بسیار بالایی برخوردار است، به صراحت به این مسئله اذعان می‌نماید که با توجه به اینکه دستگاه متصدی تأمین آب و دستگاه‌های مصرف‌کننده در ساختار دولت جدا هستند؛ در نتیجه، یکی از فلسفه‌های اصلی جهت تشکیل شورای عالی آب این است که هماهنگی‌های لازم از طریق این شورا صورت پذیرد و اگر این گونه هماهنگی‌ها در بستری مناسب صورت پذیرد، می‌توان به سوی مصرف بهینه آب گام برداشت.

افزون بر این، در دولت هشتم، آیین‌نامه داخلی کمیته تخصصی شورای عالی آب به تصویب کمیته تخصصی این شورا رسید و از تاریخ تصویب، لازم‌الاجرا گردید. بر اساس آیین‌نامه مذکور، تمامی مواردی که به عنوان دستور کار کمیته پیشنهاد می‌گردد، دخالت در

^۱ - ریاست شورای عالی آب بر عهده رئیس جمهور و در غیاب وی بر عهده معاون اول وی می‌باشد. اعضای این شورا عبارتند از: ۱- وزیر نیرو ۲- وزیر جهاد کشاورزی ۳- وزیر صنایع و معادن ۴- وزیر کشور ۵- رئیس سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی کشور ۶- رئیس سازمان حفاظت از محیط زیست ۷- یک نفر از اعضای کمیسیون کشاورزی، آب و منابع طبیعی با انتخاب مجلس به عنوان ناظر ۸- دو نفر از افراد متخصص در بخش کشاورزی به حکم رئیس جمهور؛ لازم به ذکر است که اولین اجلاس شورای عالی آب در تاریخ ۱۳۸۱/۴/۱۲ تشکیل گردید.

مسئولیت اجرایی دستگاه‌های ذیربط نخواهند داشت، بلکه به منظور هماهنگی در سیاستگذاری خواهد بود^۱ (مقرره شماره ۱۱۰۱۱۲).

به طور خلاصه، اشاره به این نکته ضروری است که در ماده شماره ۲ از آیین‌نامه مذکور که به تبیین شرح وظایف کمیته تخصصی می‌پردازد، چهار وظیفه مهم و اساسی بر عهده این کمیته گذارده شده است:

الف) بررسی تمامی مواردی که در دستور کار شورای عالی آب قرار دارد

ب) بررسی موارد پیشنهادی جهت طرح در شورای عالی آب

ج) بررسی و تصویب دستور کار شورای عالی آب

د) اخذ نظرات مشورتی خبرگان و کارشناسان درباره موضوع‌های مورد بررسی

به هر تقدیر، تدوین آیین‌نامه داخلی کمیته شورای عالی آب، نشانگر این واقعیت است که سیاستگذاران وقت به این درک رسیده و به این نتیجه دست یافته بودند که هر چه فعالیت‌های شورای عالی آب به سمت تخصصی‌شدن پیش برود، مسایل مرتبط با مدیریت منابع آبی و سیاستگذاری در راستای منابع آبی بهتر و به صورت علمی‌تر و دقیق‌تر می‌تواند صورت‌بندی، اجرا و ارزیابی گردد. همچنین در آخرین سال فعالیت اجرایی دولت هشتم، آیین‌نامه داخلی شورای عالی آب نیز تدوین و تنظیم گردید و دبیر شورای عالی آب مسئول حسن اجرای آن محسوب می‌گردید (مقرره شماره ۱۱۰۱۲۴). بر اساس آیین‌نامه مذکور، وظیفه اصلی شورای عالی آب مطابق با ماده شماره ۱۰ قانون تشکیل وزارت جهاد کشاورزی، هماهنگی در سیاستگذاری در زمینه تأمین، توزیع و مصرف آب کشور می‌باشد. با در نظر گرفتن وظیفه مذکور، شرح وظایف شورا با رعایت اصل مذکور، بدون دخالت‌ورزی در وظایف قانونی و مسئولیت‌های اجرایی دستگاه‌های عضو به شرح ذیل است:

۱- هماهنگی در سیاستگذاری در تنظیم راهبردهای بهره‌برداری و توسعه منابع آب که بر چهار اصل جامع‌نگری و بر اساس چرخه آب، مدیریت توأمان عرضه و تقاضا، در نظر گرفتن حوضه‌های آبریز به مثابه محدوده‌های اصلی مدیریت آب و توسعه پایدار و اتخاذ تدابیر لازم در راستای در نظر گرفتن ظرفیت‌ها و محدودیت‌های منابع آب در حوضه‌های آبریز کشور در تهیه طرح آمایش سرزمین، مبتنی و استوار گردیده است.

۲- هماهنگی در سیاستگذاری در تدوین ساختار تخصیص آب به مصارف مختلف در سطح کلان و محدوده‌های حوضه‌های آبریز با توجه به توزیع زمانی و مکانی منابع آب و

^۱- این آیین‌نامه در ۹ ماده و یک تبصره تنظیم گردید. جلسات شورای عالی آب با ریاست رئیس جمهور و یا معاون اول وی و دست کم ۳ نفر از اعضاء، رسمیت می‌یابد.

شرایط اقلیمی کشور و برنامه‌های توسعه ملی و مورد لحاظ قرارداد حد اقل نیازها برای حفظ محیط‌های طبیعی به طور کلی و حفظ تالاب‌ها به طور ویژه

۳- هماهنگی در سیاستگذاری در اجرای برنامه‌های تأمین و مصرف آب و ایجاد توازن در اجرای برنامه‌های آبخیزداری، تأمین و توزیع مصرف منابع آب کشور با در نظر گرفتن مشارکت سیاستگذاران و ذینفعان

۴- هماهنگی در سیاستگذاری در تنظیم راهکارهای سرمایه‌گذاری در برنامه‌های تأمین، توزیع و مصارف آب و دستیابی به ارزش اقتصادی آب

۵- هماهنگی در سیاستگذاری در مدیریت تقاضا با اعمال الگوهای بهره‌برداری بهینه آب متناسب با اقلیم و حفاظت کمی و کیفی منابع آب کشور

۶- هماهنگی در سیاستگذاری در مدیریت حوضه‌های آبریز بحرانی و ویژه، سازماندهی، بهره‌برداری از آب‌های مرزی و منابع آب مشترک و توسعه همکاری‌های منطقه‌ای و بین‌المللی

۷- هماهنگی در سیاستگذاری در تدوین برنامه‌های مدیریت خشکسالی و سیلاب مبتنی بر مدیریت ریسک

۸- هماهنگی در سیاستگذاری در بازیافت و بازچرخانی آب و بهره‌برداری از آب‌های غیر متعارف

۹- نظارت بر اجرای مصوبات.

یکی دیگر از اقدامات صورت‌پذیرفته از سوی دولت هشتم را باید تدوین راهبردهای توسعه بلندمدت منابع آب کشور دانست (مقرره شماره ۲۳۰۰۳). نگاهی به جزئیات این مصوبه که راهبردهای کلی توسعه بلندمدت منابع آب کشور را در ۱۸ بند به صورت خلاصه و به طور فشرده ذکر نموده است، به طور قطع و یقین نشانگر آن است که سیاستگذاران وقت، مسئله کمیت منابع آبی را در تدوین این راهبردهای توسعه بلندمدت در نظر گرفته‌اند و از این رو، اذعان به پذیرش کمبود منابع آبی در ایران را به مثابه یک اصل مسلم تلقی نموده‌اند. افزون بر این، در تدوین راهبردهای کلی توسعه بلندمدت منابع آب کشور، علاوه بر بحث کمیت، به کیفیت منابع آبی که خصوصاً به منظور شرب و کشاورزی مورد استفاده قرار می‌گیرند، نیز توجه خاص و ویژه‌ای شده است؛ چرا که آلودگی منابع آبی نیز می‌تواند به بحران آب منجر گردد.

در نهایت، تدوین اساسنامه شرکت‌هایی که به نوعی با مدیریت منابع آب سر و کار داشتند، از دیگر اقدامات مهم دولت هشتم به شمار می‌رود. برای مثال، اساسنامه شرکت مادر تخصصی مدیریت منابع آب ایران (مقرره شماره ۲۲۳۳۲)، اساسنامه شرکت سهامی کادر تخصصی مدیریت ساخت و تهیه کالای آب و برق (ساتکاب) که با هدف افزایش بهره‌وری در منابع آب

تدوین گردید (مقرره شماره ۲۲۰۷۱). اساسنامه شرکت‌های آب و فاضلاب روستایی (مقرره شماره ۲۲۱۱۲)، اساسنامه شرکت‌های سهامی آب منطقه‌ای اکثر استان‌های کشور - از جمله استان اصفهان - (مقرره شماره ۲۲۳۱۲)، اساسنامه شرکت سهامی توسعه منابع آبی و نیروی ایران (مقرره شماره ۲۲۴۶۹) از جمله مواردی بوده‌اند که همگی در دولت هشتم مورد تصویب قرار گرفتند.

افزون بر این اساسنامه‌ها، تدوین آیین‌نامه‌هایی که به شرکت‌های مدیریت منابع آب ایران مرتبط می‌گردیدند از جمله اقدامات دیگر دولت هشتم در زمینه سیاستگذاری منابع آب به شمار می‌رود. به عنوان مثال، آیین‌نامه معاملات شرکت‌های سهامی آب و فاضلاب روستایی (مصوبه شماره ۲۶۶۳۴)، آیین‌نامه معاملات شرکت مادر تخصصی مدیریت منابع آب ایران (مقرره شماره ۲۶۳۴۱)، آیین‌نامه معاملات شرکت‌های سهامی آب منطقه‌ای و شرکت توسعه منابع آب و نیروی ایران آب (آب و نیرو) (مقرره شماره ۲۶۷۱۳)، از جمله آیین‌نامه‌هایی بودند که در ارتباط با شرکت‌ها، مؤسسات و نهادهایی به تصویب رسیدند که به نوعی با مدیریت منابع آب سر و کار داشتند.

در مجموع می‌توان این گونه اظهار داشت که در دولت هشتم، سیاستگذاران وقت، به مسایل و مشکلات شهرها، شهرستان‌ها و بخش‌هایی از استان اصفهان که با مشکل کمبود منابع آبی مواجه بوده‌اند، به ویژه مناطق محروم و کمتر توسعه‌یافته در مقایسه با مسایل و مشکلات خود کلان‌شهر اصفهان در این زمینه توجه بیشتری نمودند. افزون بر این، تشکیل شورای حفاظت کیفی رودخانه زاینده‌رود به همراه تدوین آیین‌نامه این شورا را باید از جمله اقدامات مهم دولت هشتم در زمینه سیاستگذاری منابع آبی در استان اصفهان دانست. تدوین اسناد توسعه بخشی و فرابخشی که در آن بر مسایل و موضوعاتی از قبیل آب، منابع طبیعی و کشاورزی تأکید شده است، از دیگر اقدامات مهم دولت هشتم در راستای سیاستگذاری منابع آب بوده است. همچنین از دیگر ویژگی‌های بارز و برجسته دولت هشتم در این زمینه را باید تدوین سیاست‌های کلان و کلی در حوزه منابع آبی و نیز تدوین راهبردهای مدیریت منابع آب کشور دانست. به علاوه، تدوین طرح جامع منابع آب کشور، تشکیل شورای عالی آب به همراه تعیین کمیته تخصصی آب به عنوان بازوی فنی این شورا، تدوین راهبردهای توسعه بلندمدت منابع آب در کشور، تدوین طرح آمایش سرزمین به همراه ضوابط ملی این طرح به ویژه مدیریت مصرف آب در بخش کشاورزی، تدوین و تصویب آیین‌نامه شورای برنامه‌ریزی و توسعه استان و تشکیل کارگروه‌های تخصصی در این زمینه از قبیل کارگروه کشاورزی، آب و منابع طبیعی، تدوین اسناد توسعه بخشی و فرابخشی و در نهایت تدوین اساسنامه شرکت‌ها، سازمان‌ها و نهادهایی که به نوعی با بحث مدیریت منابع آب در کشور در ارتباط بودند و نیز

تدوین آیین‌نامه داخلی و مشخص نمودن شرح وظایف تفصیلی وزارت منطقه‌ای را از جمله سیاست‌ها و اقدامات مهم دولت هشتم در راستای مدیریت منابع آبی و سیاستگذاری در زمینه این گونه منابع باید به حساب آورد.

۴- فضای حاکم بر سیاستگذاری زیست‌محیطی با تأکید بر مدیریت منابع آبی در استان اصفهان در دولت نهم

با برگزاری نهمین دوره از انتخابات ریاست جمهوری در ایران و پیروزی آقای محمود احمدی‌نژاد در دور دوم از رقابت‌های انتخاباتی (<http://www.moi.ir>), فضای جدیدی در بسیاری از عرصه‌های حیات سیاسی، اجتماعی، اقتصادی، فرهنگی و... در کشور حاکم گردید. در واقع، در اذهان افکار عمومی این موضوع مسلم فرض گردیده بود که روند جدیدی بر فضای کلی سیاستگذاری در کشور حاکم خواهد گردید که اگر با روند حاکم در دولت‌های هفتم و هشتم در تضاد کامل و تغایر و تباین مطلق نباشد، دست کم می‌توان این گونه اذعان نمود که با روند گذشته تفاوت‌ها و تمایزات فاحش و معناداری خواهد داشت. با این حال، این پرسش اصلی و اساسی در اینجا مطرح می‌گردد که آیا در زمینه سیاستگذاری زیست‌محیطی نیز فضای جدیدی پدیدار گشته است یا اینکه اساساً در این عرصه، همان فضای پیشین با اندکی تغییر و تحول ادامه پیدا نموده است و ثبات سیاستگذاری حکفرما بوده است؟ در راستای نیل به پاسخ این پرسش، این بخش از مقاله بر آن است تا با تأکید بر موضوع و مسئله سیاستی مدیریت منابع آبی در استان اصفهان، سیاست‌های اتخاذ شده از سوی دولت نهم را در این زمینه مورد مطالعه و بررسی قرار دهد و از این رهگذر فضای حاکم بر سیاستگذاری را در طی سال‌های ۱۳۸۴ تا ۱۳۸۸ به تصویر بکشد.

یکی از محورهای بنیادین سیاستگذاری در این دوران که در واقع نشان از تداوم سیاستگذاری‌های صورت‌پذیرفته در زمینه مدیریت منابع آبی دارد، توجه به مسایل و مشکلات مرتبط با مدیریت منابع آبی در مناطق محروم، کمتر توسعه‌یافته و غیر برخوردار در استان اصفهان می‌باشد. در واقع، نگاهی به مجموعه مصوباتی که از سوی دولت نهم در این زمینه به تصویب رسید، بیانگر آن است که توجه به شهرستان‌های استان اصفهان به ویژه آن دسته از شهرهایی که با مشکل کمبود منابع آبی مواجه بوده‌اند، در مقایسه با خود کلان‌شهر اصفهان از اهمیت و اولویت بیشتری برخوردار بوده است. برای مثال، بر اساس یکی از مصوباتی که از سوی دولت نهم در خصوص مدیریت منابع آبی در استان اصفهان صورت پذیرفت، مبلغ سه

میلیارد ریال به منظور تکمیل عملیات کانال آبرسانی زمین‌های کشاورزی در منطقه جرقویه^۱ به شرکت سهامی سازمان آب منطقه‌ای اصفهان تخصیص یافت تا پس از مبادله موافقت‌نامه با سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی استان اصفهان، مطابق با قوانین و مقررات مربوطه هزینه گردد^۲ (کد مصوبه ۲۶۹۵۰).

در همین زمینه، بر اساس مصوبه دیگری که از سوی هیأت وزیران وقت مورد تصویب قرار گرفت، مبلغ دو میلیارد ریال از محل اعتبار ردیف هزینه‌های پیش‌بینی‌نشده سرمایه‌ای قانون بودجه سال ۱۳۸۴ کل کشور به منظور انتقال آب شرب مورد نیاز ساکنین روستای فرخی واقع در بخش خور و بیابانک شهرستان نائین در اختیار شرکت سهامی سازمان آب منطقه‌ای اصفهان قرار گرفت تا پس از مبادله موافقت‌نامه با سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی استان مربوطه (استان اصفهان) مطابق با قوانین و مقررات مربوطه هزینه گردد^۳ (کد مصوبه ۲۷۱۷۰).

همچنین طرح آبرسانی از شبکه اصلی شهر اصفهان به شرق اصفهان، شهرستان نائین و روستاهای مسیر از دیگر مصوبات هیأت دولت وقت بود که با استفاده از تسهیلات مالی خارجی صورت پذیرفت (کد مصوبه ۳۳۰۶۹).

در راستای توجه دولت وقت به مسایل شهرستان‌های استان اصفهان، می‌توان به مصوبه دیگری اشاره نمود که طی آن دستگاه اجرایی پروژه ایجاد تأسیسات فاضلاب شهر کاشان از طرح تملک دارایی‌های سرمایه‌ای ایجاد تأسیسات فاضلاب شهرهای استان اصفهان، از شرکت آب و فاضلاب اصفهان به شرکت آب و فاضلاب خود شهر کاشان تغییر یافت^۴ (کد مصوبه ۲۸۰۰۰).

به هر تقدیر، مورد تصویب قرارگرفتن مصوبه مذکور نشان از آن دارد که دولت و سیاستگذاران و تصمیم‌گیران و تصمیم‌سازان وقت در صدد بوده‌اند تا بخشی از حاکمیت و مسئولیت را در زمینه مدیریت منابع آب از سطح استان به سطح شهرستان انتقال بدهند تا فرآیند مدیریت منابع آبی و روند سیاستگذاری در زمینه این منابع با سرعت بیشتر و با سادگی

^۱ - بخش جرقویه با پهناوری نزدیک به ۶۴۵۰ کیلومتر مربع از سوی شمال به جلگه رودشت کوهپایه، از جنوب به آپاده در استان فارس، از غرب به شهرستان شهرضا، از شمال غربی به جلگه برآن جنوبی و تالاب گاوخونی، از غرب به خضراباد یزد و از جنوب شرقی به شهرستان ابرکوه متصل می‌شود.

^۲ - این مصوبه از سوی هیأت دولت وقت و بنا به پیشنهاد سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی کشور و همچنین به استناد ماده ۵۵ قانون محاسبات عمومی کل کشور (مصوب سال ۱۳۶۶) مورد تصویب قرار گرفت.

^۳ - مصوبه مذکور بنا به پیشنهاد وزارت نیرو و با تأیید سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی کشور و همچنین به استناد ماده (۵۵) قانون محاسبات عمومی کل کشور (مصوب سال ۱۳۶۶)، به تصویب رسید. البته لازم به ذکر است که بعداً این مصوبه اصلاح گردید و بدین صورت تغییر پیدا نمود که به جای «شرکت سهامی سازمان آب منطقه‌ای اصفهان» شرکت آب و فاضلاب روستایی استان اصفهان دریافت‌کننده اعتبار مورد نظر گردید.

^۴ - این مصوبه در واقع تصمیم نماینده ویژه رئیس‌جمهور در مورد تغییر دستگاه اجرایی تمام یا بخش‌هایی از پروژه‌هایی از طرح تملک دارایی‌های سرمایه‌ای مندرج در قوانین بودجه سالیانه بود که در واقع موضوع ماده شماره ۸۲ قانون تنظیم بخشی از مقررات مالی مصوب سال ۱۳۸۰ به شمار می‌رفت که به استناد اصل ۱۲۷ قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران و با رعایت تصویب‌نامه‌های خاص خود اتخاذ گردیده بود.

و سهولت بهتر و بیشتری صورت پذیرد و در واقع، از دید سیاستگذاران وقت، مدیریت محلی و منطقه‌ای در مقایسه با مدیریت در سطح استان از تسلط و اشراف بهتری برخوردار بوده و اطلاعات جامع‌تری نسبت به مسایل و مشکلات منطقه خاص خود داشته است.

در مجموع، سیاست توجه به مشکلات و مسایل شهرهای استان اصفهان و مدیریت منابع آبی در مناطق محروم، کمتر توسعه‌یافته و غیر برخوردار در این استان از جمله سیاست‌هایی بوده است که - همان گونه که در بخش پیشین مقاله نیز بدان اشاره گردید - در دولت هشتم نیز وجود داشته است و این روند در دولت نهم نیز ادامه پیدا می‌کند.

از جمله سیاست‌های دیگری که از سوی دولت نهم اتخاذ گردید، بحث مقابله با حوادث غیر مترقبه به طور کلی و در بین این گونه حوادث، مقابله با خشکسالی به طور ویژه بود. در واقع، این سیاست، ادامه روند سیاستگذاری صورت‌پذیرفته از سوی دولت پیشین به حساب می‌آید. نگاهی به مجموعه مصوباتی که از سوی دولت نهم جهت مقابله با خشکسالی مورد تصویب قرار گرفت، خود گواهی بر این ادعاست. به طور مثال، بر اساس یکی از این مصوبات، مبلغ ۷۰۰۰ میلیارد ریال اعتبار به استان اصفهان و جهت جبران خسارت‌های بخش اماکن مسکونی مناطق خسارت‌دیده در این استان مبلغ ۵۰۰۰ میلیارد ریال اعتبار اختصاص یافت^۱ (کد مصوبه ۲۷۷۲۳).

علاوه بر این، هیأت وزیران وقت بنا به پیشنهاد مشترک وزارت کشور و سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی کشور و همچنین به استناد اصل ۱۳۸ قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران، مبلغ ۷۰۱ میلیارد و ۸۰۰ میلیون ریال را از محل منابع موضوع ماده شماره ۱۰ قانون تنظیم بخشی از مقررات مالی دولت به صورت هزینه‌ای و تملک دارایی‌های سرمایه‌ای جهت پیشگیری و جبران خسارت حوادث غیر مترقبه در کشور اختصاص داد که بحث تأمین آب شرب برای برخی از استان‌ها نیز جزو مقابله و مبارزه با این دسته از حوادث غیر مترقبه محسوب می‌گردید و استان اصفهان نیز مشمول این مصوبه می‌گردید (کد مصوبه ۳۳۶۷۵).

همچنین یکی دیگر از اقدامات صورت‌پذیرفته از سوی دولت نهم در راستای مدیریت منابع آبی، توجه خاص و ویژه به شرکت‌های آب و فاضلاب استانی در بخش‌های مختلف کشور بود، به طوری که بر اساس مصوبه‌ای که در این راستا به تصویب رسید، مبلغ ۵ میلیارد ریال تحت عنوان مطالعات توجیه فنی و اقتصادی جهت مطالعات پروژه‌های فاضلاب به

^۱ - افزون بر این مصوبه، مصوبات دیگری نیز در راستای سیاست مبارزه و مقابله با خشکسالی مورد تصویب قرار گرفت (به عنوان مثال مصوبه شماره ۲۸۰۰۹ و مصوبه شماره ۲۸۲۱۴).

شرکت آب و فاضلاب در برخی از استان‌های کشور اختصاص یافت که استان اصفهان نیز مشمول این مصوبه گردید^۱ (کد مصوبه ۳۳۴۲۱).

افزون بر سیاست‌های اتخاذ شده از سوی دولت نهم در زمینه مدیریت منابع آبی که در واقع ادامه روند سیاست‌های اتخاذ شده در دولت پیشین بود، در دولت نهم سیاست‌های جدیدی نیز در زمینه مدیریت منابع آبی اتخاذ گردید که بر مسایل استان اصفهان تأثیرگذار بوده است.

در واقع، مسایل و مشکلات مرتبط با بحث مدیریت منابع آب در استان اصفهان، همواره با مسایل و مشکلات موجود در استان‌های همجوار به طور کلی و در استان چهارمحال و بختیاری به شکل ویژه پیوند خورده است. از این رو، به تصویب رسیدن مصوباتی که با بحث مدیریت منابع آبی در این استان‌ها مرتبط می‌باشد، قطعاً بر مسایل مرتبط با مشکلات و چالش‌های منابع آب در استان اصفهان نیز تأثیرگذار خواهند بود.

نگاهی به مجموعه مصوباتی که در این زمینه به تصویب دولت نهم رسید، خود گواهی بر این مدعاست. به عنوان مثال، بر اساس یکی از مصوبه‌هایی که در این زمینه به تصویب رسید، تعیین حقایق مربوط به زمین‌های کشاورزی در استان چهارمحال و بختیاری که از سوی کشاورزان و با استفاده از شیوه‌های جدید برداشت، تحت پوشش کشت قرار می‌گیرد، از سوی وزارت نیروی وقت به استانداری استان چهارمحال و بختیاری تفویض اختیار گردید (کد مصوبه ۲۷۵۰۹). مورد تصویب قرارگرفتن این مصوبه، دست کم دو نکته و پیامد مهم را در پی دارد:

اولاً اینکه موضوع حقایق زمین‌های کشاورزی، نقش مهمی را در مدیریت منابع آبی ایفا می‌نماید، چنانچه از دیرباز تاکنون، بحث حقایق زمین‌های کشاورزی مسئله‌ای چالش‌برانگیز در بین صنف کشاورزان محسوب می‌گردیده است. ثانیاً، بدون شک به تصویب رسیدن این مصوبه تأثیر بسزایی در قدرتمند شدن بیشتر استانداری استان چهارمحال و بختیاری و به تبع آن تعبیر و تفسیر یک نهاد و سازمان دولتی که حوزه فعالیت آن در سطح استان است، خواهد داشت و این امر قدرت دولت (قوه مجریه و وزارت نیرو) را به عنوان نهادی که موظف است با برخورداری از دیدی کلان‌نگر و کلی و با اشراف کامل به تمام مجموعه مسایل مدیریت منابع آب در کل کشور، سیاستگذاری خویش را اعمال نماید و تصمیماتی صحیح، علمی، منطقی و عقلانی را در این راستا اتخاذ نماید، کاهش می‌دهد. در واقع، هنگامی که تعیین حقایق زمین‌های

^۱ - در واقع، بر اساس تصمیم نماینده ویژه رئیس جمهور در مورد توزیع و ابلاغ اعتبارات هزینه‌ای (جاری) و همچنین تملک دارایی‌های سرمایه‌ای و عمرانی ردیف‌های متفرقه در قانون بودجه سال ۱۳۸۵ کل کشور بین دستگاه‌های اجرایی ذریبط و بر اساس و به استناد اصل ۱۲۷ قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران، مبلغ مذکور از محل اعتبار تملک دارایی‌های سرمایه‌ای تحت عنوان مطالعات توجیه فنی و اقتصادی جهت مطالعات پروژه‌های فاضلاب در اختیار شرکت آب و فاضلاب استان‌ها قرار می‌گیرد که به مهر دفتر هیأت دولت تأیید گردیده است.

کشاورزی از وزارت نیرو به استانداری یک استان خاص تفویض اختیار می‌گردد، احتمال این مسئله وجود خواهد داشت که نوعی سیاستگذاری و مدیریت بخشی و محلی (در یک استان) جایگزین و جانشین مدیریت و سیاستگذاری فرابخشی و فرامنطقه‌ای و فرامحلی (یعنی در سطح کل کشور و سطح کلان) گردد و این مسئله و موضوع می‌تواند مدیریت یکپارچه در حوزه منابع آبی را با چالش‌های جدی مواجه سازد؛ چرا که کارشناسان استانداری در یک استان از دید منطقه‌ای برخوردارند؛ حال آن که کارشناسان وزارت نیرو، اساساً باید از دیدی فرامنطقه‌ای و ملی برخوردار باشند تا بتوانند مسایل و مشکلات مرتبط با مدیریت منابع آبی را با دیدی کلی و کلان‌نگر در سطح کل کشور حل و فصل نمایند و آن را به یک یا چند استان خاص محدود نمایند.

در ارتباط با توجه دولت نهم به بحث مدیریت منابع آب در استان چهارمحال و بختیاری، بر اساس مصوبه دیگری که در این زمینه مورد تصویب هیأت دولت وقت قرار گرفت، اقداماتی در خصوص طرح‌های مطالعاتی و اجرایی انتقال آب و آبرسانی و نیز احداث سد در این استان صورت پذیرفت (کد مصوبه ۲۷۳۷۵). چنان که تأمین اعتباری به میزان ۲۵ میلیارد ریال جهت اجرای چهار مجتمع آبرسانی در سطح استان چهارمحال و بختیاری و نیز مبلغ ۶ میلیارد ریال جهت اجرای طرح‌های آب استان با هماهنگی استانداری استان و نیز شروع فاز اجرایی سد آق‌بلاغ و همچنین به پایان‌رسانیدن عملیات اجرایی پروژه انتقال آب سبزه‌کوه به سد چغاخور از جمله موارد مهم مصوبه مذکور بود که در دستور کار دولت وقت قرار گرفت. علاوه بر این، بر اساس مصوبه دیگری که از سوی دولت نهم به تصویب رسید، بر سیاست سدسازی در استان چهارمحال و بختیاری تأکید گردیده بود^۱ (کد مصوبه ۱۹۴۶۴۱).

تشکیل ستاد مدیریت منابع آب را باید از دیگر اقدامات مهم دولت نهم در راستای سیاستگذاری نسبت به منابع آب در کشور برشمرد. این ستاد در واقع به منظور تهیه یک برنامه جامع راهبردی مقابله با بحران آب در کشور به وجود آمد که اساساً ستاد مذکور با توجه به وجود و وقوع خشکسالی در برخی از استان‌های کشور و همچنین ضرورت مدیریت منابع در این استان‌ها در سال ۱۳۸۵ و همچنین به منظور ایجاد هماهنگی در سیاست‌های اجرایی توزیع و مصرف بهینه آب در بخش‌های مختلف کشاورزی، صنعت و شرب و همچنین سیاست‌های راهبردی و استراتژیک و تعیین اولویت‌های تهیه طرح‌های جامع تأمین آب در نقاط و بخش‌های مختلف کشور تشکیل گردید (کد مصوبه ۲۸۱۳۰).

^۱- افزون بر این، در راستای بحث ساخت سد و نیروگاه برقی آبی، دولت نهم مصوبه دیگری را از تصویب گذراند که طی آن افزون بر ۳۸۰ هزار یوان (واحد پول کشور چین) تسهیلات مالی خارجی جهت ساخت سد و نیروگاه برق آبی در شهر اردل اختصاص یافت (کد مصوبه ۲۱۸۲۷۳).

در واقع، مورد تصویب قرارگرفتن این مصوبه نشان از این واقعیت دارد که در وهله اول مسئله مقابله با خشکسالی در دستور کار دولت وقت قرار گرفته بوده است و اساساً دولت جهت مقابله و مبارزه با خشکسالی توجه خاص و ویژه‌ای قائل گردیده بوده است. افزون بر این، این کنشگر به این نتیجه رسیده بود که تا مادامی که بین بسیاری از وزارتخانه‌ها و سازمان‌های دولتی نوعی هماهنگی، همسویی و همگرایی به وجود نیاید، مقابله با این پدیده مخرب (خشکسالی) به نتیجه و سرانجام و فرجام خود نخواهد رسید؛ چنان که ترکیب اعضای این ستاد خود گواهی بر این مدعاست.^۱

در همین راستا، بر اساس مصوبه دیگری که از سوی دولت نهم مورد تصویب قرار گرفت، وزارت نیرو موظف گردید که جهت رسیدگی به اختلافات ناشی از اجرای قانون تعیین تکلیف چاه‌های آب فاقد پروانه بهره‌برداری و نیز قانون توزیع عادلانه آب (مصوب سال ۱۳۶۱) کمیسیونی را تحت عنوان «کمیسیون رسیدگی به امور آب‌های زیرزمینی» در هر یک از استان‌های کشور تشکیل دهد.^۲

در راستای تصویب قانون تعیین تکلیف چاه‌های آب فاقد پروانه (کد مصوبه ۱۹۳۰۱۶)، این کمیسیون موظف است نسبت به بررسی پرونده‌های شکایات اشخاص علیه دولت اقدام نماید و رأی لازم از سوی قاضی عضو کمیسیون صادر گردد.^۳ همچنین از تاریخ تصویب این قانون، تمامی دعاوی اشخاص علیه دولت که در محاکم عمومی مطرح می‌گردند، جهت اتخاذ تصمیم به این کمیسیون‌ها ارجاع داده خواهد شد.^۴

لازم به ذکر است که از تاریخ تصویب قانون تعیین تکلیف چاه‌های آب فاقد پروانه بهره‌برداری، هرگونه جابه‌جایی چاه‌های دارای پروانه که با کاهش شدید و قابل ملاحظه آبدهی مواجه گردیده‌اند و یا خشک گردیده‌اند، صرفاً در اراضی آبخور اولیه چاه و حداکثر در محدوده زمین‌های مالک و مشروط به رعایت شرایط ضوابط آیین‌نامه‌ای اجرای قانون توزیع عادلانه آب و تبصره‌های مرتبط با آن و با تشخیص کمیسیون‌های رسیدگی به صدور پروانه‌ها مجاز می‌باشد و آیین‌نامه اجرایی این قانون نیز حداکثر ظرف مدت ۳ ماه پس از ابلاغ به

^۱ - اعضای اصلی ستاد مدیریت منابع آب کشور عبارت بودند از: وزیر کشور، وزیر نیرو، وزیر جهاد کشاورزی، وزیر مسکن و شهرسازی، وزیر صنایع و معادن و رئیس سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی کشور و ۳ نفر از استانداران به انتخاب استانداران سراسر کشور. این ستاد موظف است تا نسبت به تهیه برنامه جامع راهبردی مقابله با بحران آب اقدام نمایند و حداکثر ظرف مدت ۳ ماه پس از تشکیل این ستاد، گزارش خود را به هیأت وزیران وقت ارائه نمایند.

^۲ - اعضای این کمیسیون عبارتند از: یک نفر قاضی با حکم رئیس قوه قضائیه، یک نفر نماینده سازمان جهاد کشاورزی استان با حکم رئیس سازمان جهاد کشاورزی استان مربوط و یک نفر نماینده شرکت آب منطقه‌ای استان با حکم مدیرعامل شرکت آب منطقه‌ای استان ذریبط.

^۳ - لازم به ذکر است که احکام صادره مذکور ظرف مدت ۲۰ روز پس از ابلاغ، قابل تجدید نظر در دیوان عدالت اداری می‌باشند.

^۴ - دبیرخانه این کمیسیون نیز در شرکت‌های آب منطقه‌ای مستقر می‌باشد.

پیشنهاد مشترک وزارتخانه‌های نیرو و جهاد کشاورزی به تصویب هیأت وزیران (هیأت دولت) وقت خواهد رسید.

یکی از مهم‌ترین مصوباتی که از سوی دولت نهم در راستای سیاستگذاری منابع آبی و مدیریت این گونه منابع صورت پذیرفت، دستورالعمل ضوابط ایجاد تعادل بین منابع آب و مصارف آن بود. در واقع، به منظور هماهنگی در برنامه‌های تعادل‌بخشی حوضه‌های آبریز کشور و همچنین حل و فصل معضل دیرینه ائتلاف منابع آبی، دولت نهم در اقدامی، دستورالعمل ضوابط ایجاد تعادل بین منابع آب و مصارف آن را به تصویب رساند که در واقع با به تصویب رسیدن این مصوبه، برنامه جامع دولت در مدیریت مصرف آب در کشور آغاز گردید.

بر اساس این مصوبه، وزارت نیرو موظف گردیده است که برای هر کدام از دشت‌های ممنوعه بحرانی، ممنوعه و آزاد با توجه به شرح وظایف و بر اساس ملاحظات اجتماعی، اقتصادی، زیست‌محیطی و پتانسیل‌های موجود، برخی از راهکارهای تعادل‌بخشی را از قبیل افزایش تغذیه سفره‌های زیرزمینی با عملیات تغذیه مصنوعی، کنترل و پخش سیلاب و احداث سدهای تأخیری، تغذیه‌ای و سدهای زیرزمینی، کاهش برداشت آب زیرزمینی از طریق انسداد چاه‌های غیر مجاز، جلوگیری از اضافه‌برداشت چاه‌های مجاز، خرید و انسداد چاه‌های مجاز و فعال، توسعه و بهبود شبکه‌های آبیاری اصلی و گسترش آگاهی‌های عمومی، تهیه بانک اطلاعاتی و فراهم‌نمودن زمینه تحویل حجمی آب را ارائه و اجرا نماید.

یکی از سیاست‌های دیگر دولت نهم، تأمین اعتبار و اختصاص مبالغی تحت عنوان ساماندهی اقدامات اجرایی سند آمایش سرزمین و انجام مطالعات و پژوهش‌هایی در خصوص طرح تفصیلی این سند بود (کد مصوبه ۳۱۸۰۰). با توجه به این که مد نظر قرارداد منابع آب کشاورزی و حفاظت از خاک، یکی از مؤلفه‌های اصلی سند آمایش سرزمین به شمار می‌رود، این اقدام دولت را باید در زمره سیاست‌های مهم و مؤثر در راستای حفاظت از منابع آبی به حساب آورد.

قانون تعیین تکلیف چاه‌هایی که فاقد پروانه بهره‌برداری بودند، یکی از دیگر سیاست‌های دولت نهم بود که بر اساس این قانون، برای تمامی چاه‌های آب کشاورزی فعال فاقد پروانه که در تمامی دشت‌های سراسر کشور قرار داشتند و قبل از پایان سال ۱۳۸۵ شمسی حفر گردیده بودند و از سوی وزارت نیرو و همچنین دستگاه‌های تابعه استانی مورد شناسایی قرار گرفته باشند، بر اساس ظرفیت آبی دشت مرتبط و نیز با رعایت حریم چاه‌های مجاز و عدم بهره‌برداری پروانه صادر می‌گردد (کد مصوبه ۱۹۳۰۱۶).

این سیاست اتخاذ شده از سوی دولت نهم را از دو دیدگاه می‌توان تبیین و تحلیل نمود. از یک طرف، سیاستگذاران وقت به این نتیجه رسیده بودند که باید از احداث چاه‌های کشاورزی بیشتر جلوگیری به عمل آید و از سوی دیگر تا قبل از سال ۱۳۸۵، تعداد بسیار زیادی چاه کشاورزی حفر گردیده بود که در واقع بدون مجوز احداث گردیده بودند و در واقع دولت وقت ناچار و ناگزیر بوده است که تکلیف این گونه چاه‌ها را مشخص و معین سازد، چرا که در اصل این گونه چاه‌های بدون مجوز در حال بهره‌برداری بودند و تنها کاری که از سوی دولت نهم در این زمینه صورت پذیرفت، این بود که جلوی احداث و حفر چاه‌های بیشتر را بگیرد و در مورد چاه‌هایی که قبلاً حفر گردیده‌اند، تنها اقدامی که از نگاه سیاستگذاران وقت امکان عملیاتی داشت، جلوگیری از احداث چاه‌های بیشتر بود.

در نهایت، یکی از اقدامات مهم دیگری که در آخرین ماه‌های فعالیت اجرایی دولت نهم صورت پذیرفت، نشان از آن داشت که همواره زادگاه رئیس دولت و تأمین آب شرب برای آن منطقه می‌تواند نوعی نگاه سیاسی را بر ملاحظات زیست‌محیطی و مدیریت منابع آب و سیاستگذاری این گونه منابع مقدم بدارد. بر اساس مصوبه‌ای که از سوی هیأت دولت وقت به تصویب رسید، در راستای احداث و تجهیز منابع آبی و جبران خسارت ناشی از حوادث غیر مترقبه، دولت با اختصاص مبلغ ۲۵۰ میلیارد ریال به منظور احداث کانال و لوله‌گذاری در مسیرهای انتقال آب، احداث استخرهای ذخیره آب، لایه‌روبی و مرمت قنوات، مطالعه و ایجاد و احداث بندهای خاکی و تغذیه‌ای در استان سمنان موافقت نمود^۱ (کد مصوبه ۱۷۸۳۱۶).

به هر تقدیر، به تصویب رسیدن این مصوبه آن هم در آخرین ماه‌های فعالیت دولت نهم^۲، نشان از توجه رئیس جمهور وقت به زادگاه و استان محل تولد خویش دارد که در چنین زمانی، مبلغ شایان توجهی در راستای سیاستگذاری و مدیریت منابع آب در استان سمنان تخصیص پیدا می‌کند.

مقایسه مبلغ اختصاص یافته در این مصوبه با مصوبه دیگری که برای تأمین آب شرب در استان سیستان و بلوچستان به تصویب رسید^۳، خود گواه دیگری بر این ادعاست که انگیزه‌های سیاسی در زمینه تدوین چنین مصوبه‌ای بدون تأثیر نبوده است. در مجموع می‌توان این گونه اظهار داشت که سیاست در دستور کار قراردادن مسایل و مشکلات شهرها، شهرستان‌ها و بخش‌ها از استان اصفهان که با مشکل کمبود منابع آبی مواجه

^۱ - پیشنهاد تصویب این مصوبه به صورت مشترک از سوی وزارت کشور وقت و معاونت برنامه‌ریزی و نظارت راهبردی ریاست جمهوری وقت ارایه گردید و اختصاص مبلغ اشاره شده از محل اعتبارات موضوع ماده شماره ۱۰ قانون تنظیم بخشی از مقررات مالی دولت صورت پذیرفت و دولت وقت نیز با رعایت قوانین و مقررات مربوط در این زمینه موافقت نمود.

^۲ - این مصوبه در تاریخ ۳۱ خردادماه ۱۳۸۸ به تصویب رسید و فعالیت دولت نهم نیز در پایان مردادماه همان سال به پایان رسید.

^۳ - مبلغ تخصیص یافته جهت تأمین آب شرب مردم سیستان و بلوچستان ۵۰ میلیارد ریال بوده است.

بوده‌اند، به ویژه مناطق محروم و کمتر توسعه‌یافته و غیر برخوردار در استان از دید سیاستگذاران منابع آب در دولت نهم در مقایسه با مسایل و مشکلات خود کلان‌شهر اصفهان از اولویت برخوردار است و این روند در دولت پیشین نیز قابل مشاهده بوده است. افزون بر این، توجه به استان چهارمحال و بختیاری به مثابه استان بالادست رودخانه زاینده‌رود در قالب تشکیل شبکه‌های آبرسانی و به روزرسانی این گونه شبکه‌ها، ساخت و احداث چندین سد در این زمینه به همراه پیگیری روند و فرآیند سدسازی و نیز تعیین حقابه‌های کشاورزی در این استان از جمله اقدامات دیگر دولت نهم بوده است که قطعاً بر مسایل مرتبط با مدیریت و سیاستگذاری منابع آب در استان اصفهان نیز تأثیرگذار بوده است. همچنین سیاست تعیین تکلیف چاه‌های کشاورزی فاقد پروانه، تشکیل ستاد مدیریت منابع آب کشور، تشکیل کمیسیون رسیدگی به امور آب‌های زیرزمینی و تدوین دستورالعمل ایجاد تعادل بین منابع آب و مصارف آن را باید از دیگر سیاست‌ها و اقدامات مهم دولت نهم در زمینه سیاستگذاری منابع آبی و مدیریت این‌گونه منابع تلقی نمود.

۵- نتیجه‌گیری

با بررسی تطبیقی و مقایسه عملکرد دولت‌های هشتم و نهم در زمینه مدیریت منابع آبی و سیاستگذاری این دست از منابع، می‌توان این‌گونه نتیجه‌گیری نمود و به این جمع‌بندی کلی دست یافت که سیاست‌های اتخاذ شده در این زمینه از سوی هر دو دولت در استان اصفهان، بر توجه به مناطق محروم و کمتر توسعه‌یافته و بخش‌ها و شهرستان‌های استان اصفهان در زمینه طرح‌های انتقال آب و آبرسانی متمرکز گردیده بوده است و مسائل و مشکلات خود کلان‌شهر اصفهان چندان مورد توجه نبوده است. از سوی دیگر، تدوین سیاست‌های کلان و کلی در حوزه منابع آبی هم در دولت هشتم و هم در دولت نهم مورد توجه قرار گرفته است؛ با این حال، گستردگی و تنوع سیاست‌های اتخاذ شده در این راستا از سوی دولت هشتم بسیار بیشتر از دولت نهم بوده است؛ به طوری که تدوین راهبردهای بلندمدت مدیریت منابع آب کشور، تدوین اسناد توسعه بخشی و فرابخشی با تأکید بر مدیریت منابع آب، منابع طبیعی و کشاورزی، تدوین طرح جامع منابع آب کشور، تدوین طرح آمایش سرزمین و... در دولت هشتم صورت پذیرفت. البته در دولت نهم نیز اقداماتی از قبیل سیاست تعیین تکلیف چاه‌های کشاورزی فاقد پروانه، تشکیل ستاد مدیریت منابع آب کشور، تشکیل کمیسیون رسیدگی به امور آب‌های زیرزمینی و تدوین دستورالعمل ایجاد تعادل بین منابع آب و مصارف آن و... انجام گردید. با وجود این امر و به رغم وجود شباهت‌های فراوان بین اقدامات، سیاست‌ها و عملکردهای اتخاذ شده از سوی سیاستگذاران، تصمیم‌گیران و تصمیم‌سازان در دولت‌های هشتم

و نهم، برخی نکات افتراق و تمایز نیز بین این دو گروه از کنشگران در زمینه مدیریت منابع آب در استان اصفهان وجود داشته است. به عنوان مثال، در دولت هشتم شورای حفاظت کیفی رودخانه زاینده‌رود تشکیل گردید؛ حال آن که توجه به استان چهارمحال و بختیاری به عنوان استان بالادست رودخانه زاینده‌رود در قالب تشکیل شبکه‌های آبرسانی و به روزرسانی این گونه شبکه‌ها در این استان، به همراه ساخت و احداث چندین سد و پیگیری روند و فرآیندسازی و نیز تعیین حقبه‌های کشاورزی، مدیریت یکپارچه حوضه آبریز زاینده‌رود را با چالش‌های فراوان و متعددی روبه‌رو ساخت که این روند متأسفانه تا به امروز نیز ادامه پیدا کرده و بحران آب را در استان اصفهان تشدید نموده است.

منابع

الف) فارسی

- ۱- مقررہ ۱۱۲۲۶۴: صورت‌جلسه پیشنهاد وزارت نیرو در خصوص سیاست‌های کلان بخش آب.
- ۲- مقررہ ۲۲۳۳۲: اساسنامه شرکت مادر تخصصی مدیریت منابع آب ایران.
- ۳- مقررہ ۲۲۰۷۱: اساسنامه شرکت مهندسی آب و فاضلاب کشور (مادر تخصصی).
- ۴- مقررہ ۱۱۰۰۹۱: تعیین اعضای شورای عالی آب و تعیین کمیته تخصصی آب به عنوان بازوی فنی شورای عالی آب.
- ۵- مقررہ ۱۱۰۱۱۲: آیین‌نامه داخلی کمیته تخصصی شورای عالی آب.
- ۶- مقررہ ۲۳۰۰۳: راهبردهای توسعه بلندمدت منابع آب کشور.
- ۷- مقررہ ۲۴۹۵۴: تأمین اعتبار و اختصاص مبلغ سه میلیارد ریال به منظور تکمیل طرح آبرسانی به روستاهای جرقویه به شرکت آب و فاضلاب روستایی استان اصفهان.
- ۸- مقررہ ۲۵۱۵۷: تأمین اعتبار و اختصاص مبلغ چهار میلیارد و پانصد میلیون ریال به منظور نوسازی و اصلاح شبکه توزیع آب شهر کاشان به شرکت آب و فاضلاب کاشان.
- ۹- مقررہ ۲۵۱۹۸: آیین‌نامه تشکیل شورای حفاظت کیفی رودخانه زاینده‌رود.
- ۱۰- مقررہ ۲۶۶۲۰: تغییر دستگاه اجرایی طرح شماره ۴۰۲۰۱۲۸۱ با عنوان طرح‌های آبرسانی به شهرها از وزارت نیرو به شرکت‌های آب منطقه‌ای.
- ۱۱- مقررہ ۱۱۰۱۲۴: آیین‌نامه داخلی شورای عالی آب.
- ۱۲- مقررہ ۲۶۶۳۴: آیین‌نامه معاملات شرکت‌های سهامی آب و فاضلاب روستایی.
- ۱۳- مقررہ ۲۶۳۴۱: آیین‌نامه معاملات شرکت مادر تخصصی مدیریت منابع آب ایران.
- ۱۴- مقررہ ۲۶۷۱۳: آیین‌نامه معاملات شرکت‌های سهامی آب منطقه‌ای، سازمان آب و برق خوزستان، توسعه منابع آب و خاک سیستان و توسعه منابع آب و نیروی ایران.
- ۱۵- مقررہ ۲۲۱۱۲: اساسنامه شرکت‌های سهامی آب و فاضلاب روستایی استان.
- ۱۶- مقررہ ۲۲۳۱۲: اساسنامه شرکت سهامی آب منطقه‌ای.
- ۱۷- مقررہ ۲۲۴۶۹: اساسنامه شرکت سهامی توسعه منابع آب و نیروی ایران.
- ۱۸- مقررہ ۲۳۳۲۰: ارجاع اختلاف شرکت فرابتن با سازمان آب منطقه‌ای اصفهان در ارتباط با موضوع پروژه نیروگاه آبی کوه‌رنگ برای دوری به شورای عالی فنی سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی کشور.

- ۱۹- مقررہ: ۲۶۹۵۰: تامین اعتبار و اختصاص مبلغ سه میلیارد ریال به منظور تکمیل عملیات کانال آبرسانی اراضی کشاورزی منطقه جرقویه به شرکت سهامی سازمان آب منطقه‌ای اصفهان.
- ۲۰- مقررہ: ۲۷۱۷۰: تامین اعتبار و اختصاص مبلغ دو میلیارد ریال به منظور انتقال آب شرب مورد نیاز اهالی روستای فرخی بخش خوربیاپانک شهرستان نائین به شرکت سهامی سازمان آب منطقه‌ای اصفهان.
- ۲۱- مقررہ: ۲۷۵۰۹: تفویض اختیار تعیین حقابه مربوط به اراضی کشاورزی استان چهارمحال و بختیاری توسط وزارت نیرو به استانداری استان مذکور.
- ۲۲- مقررہ: ۲۷۳۷۵: انجام اقداماتی در خصوص طرح‌های مطالعاتی و اجرایی انتقال آب و آبرسانی و احداث سد در استان چهارمحال و بختیاری.
- ۲۳- مقررہ: ۳۳۱۷۵: اختصاص مبلغ هفتصد و یک میلیارد و هفتاد و هشت میلیون ریال برای پیشگیری و جبران خسارت حوادث غیر مترقبه در کشور.
- ۲۴- مقررہ: ۳۳۴۲۱: تامین اعتبار و اختصاص مبلغ پنج میلیارد ریال با عنوان مطالعات توجیه فنی و اقتصادی بابت مطالعات پروژه‌های فاضلاب به شرکت آب و فاضلاب بعضی از استان‌های کشور.
- ۲۵- مقررہ: ۳۳۰۶۹: اجازه خرید ورق فولادی برای اجرای طرح آبرسانی از شبکه اصلی اصفهان به شهر نائین و شهرها و روستاهای مسیر با استفاده از تسهیلات مالی خارجی.
- ۲۶- مقررہ: ۳۱۸۰۰: تامین اعتبار و اختصاص مبالغی با عنوان ساماندهی اقدامات اجرایی سند آمایش سرزمین و انجام مطالعات و تهیه طرح تفصیلی آمایش حوزه‌های آبریز شمال کشور به سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی کشور.
- ۲۷- مقررہ: ۲۸۲۱۴: اختصاص مبالغی به منظور انجام پروژه‌های مقابله با خشکسالی و حوادث غیر مترقبه.
- ۲۸- مقررہ: ۲۸۱۳۰: تشکیل ستاد مدیریت منابع آب به منظور تهیه برنامه جامع راهبردی مقابله با بحران آب.
- ۲۹- مقررہ: ۲۸۰۰۰: تغییر دستگاه اجرایی پروژه ایجاد تاسیسات فاضلاب شهر کاشان از شرکت آب و فاضلاب اصفهان به شرکت آب و فاضلاب کاشان.
- ۳۰- مقررہ: ۲۸۰۰۹: تامین اعتبار و اختصاص مبالغی به منظور هزینه‌نمودن در مناطق تحت تاثیر خشکسالی و خسارت‌دیده از وقوع حوادث و سوانح غیر مترقبه به ستاد حوادث و سوانح غیر مترقبه استان‌ها.
- ۳۱- مقررہ: ۲۷۷۲۳: تامین اعتبار و اختصاص مبلغ چهارصد و نود و هشت میلیارد و دویست و پنجاه میلیون ریال به منظور جبران خسارت‌های ناشی از حوادث غیر مترقبه به دستگاه‌های اجرایی ذی‌ربط.
- ۳۲- مقررہ: ۱۹۳۰۱۶: ابلاغ قانون تعیین تکلیف چاه‌های آب فاقد پروانه بهره‌برداری.
- ۳۳- مقررہ: ۱۹۴۶۴۱: ساخت سد و نیروگاه بختیاری اجرایی می‌شود.
- ۳۴- مقررہ: ۲۱۸۲۷۳: اختصاص بیش از ۳۸۰ هزار یوان تسهیلات مالی خارجی برای ساخت سد و نیروگاه برق آبی بسته اردل.
- ۳۵- مقررہ: ۱۷۸۳۱۶: اختصاص ۲۵۰ میلیارد ریال برای ساماندهی منابع آبی استان سمنان.

ب) انگلیسی

- 36- Jacobs, M. (1995), *Sustainable Development: Assumptions, Contradictions, Progress*, in Lovenduski, J and Stanger (eds), *Contemporary Political of the Annual Conference of the Political Studies Association*, London.
- 37- OECD. (2001), *the DAC Guidelines, Strategies for Sustainable Development UNOP. (1994). Human Development Report*, New York: Oxford University Press.
- 38- Pahl-Wostl.C. et al, 2013. *Environmental flows and water governance: managing sustainable water uses*, available at <http://dx.doi.org/10.1016/j.cosust.2013.06.009>.